

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Видатні імена та події

Мечислав Йосипович Заремський
(1951-2022)

Бібліографічний покажчик

Глухів, ГНПУ імені Олександра Довженка

2023

Керівник видавничого проєкту:

ректор, доктор історичних наук, професор Олександр Курок

Укладачі:

доктор педагогічних наук, доцент Андрій Гриценко,

кандидат філологічних наук Іванна Заремська

*Затверджено до друку вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
(протокол № 13 від 26 квітня 2023 р.)*

Мечислав Йосипович Заремський (1951-2022) : біобібліогр. покажчик / Кафедра історії, правознавства та методики навчання Глухівського нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка ; [керівник вид. проєкту О. І. Курок ; уклад.: А. П. Гриценко, І. М. Заремська]. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. - **75 с.** : фото. - («Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»).

У біобібліографічному покажчику висвітлено основні етапи життя, науково-дослідну, педагогічну діяльність провідного фахівця України, кандидата філософських наук, доцента Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка М. Й. Заремського. Видання призначено науково-педагогічним працівникам, викладачам, аспірантам, здобувачам освіти, широкому загалу читачів.

ПЕРЕДМОВА

Біобібліографічний покажчик присвячено видатному вченому, досліднику, філософу України, доценту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка **Мечиславу Йосиповичу Заремському**.

Мета покажчика – ознайомити читача з життям і творчою діяльністю, представити наукові праці відомого вченого-філософа. Його основні наукові розробки пов'язані з питаннями у сфері історії Гетьманщини та, перш за все, розвитку Глухівського періоду в історії Гетьманщини (1708-1786 рр.)

До покажчика увійшли дані біографічного характеру, бібліографічні відомості про монографії, підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій, наукові статті, тези доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах, симпозіумах, публікації про М. Й. Заремського. Представлені джерела охоплюють період з 1978 по 2022 роки. Матеріал розташований в хронологічній послідовності, а в межах кожного року – за алфавітом публікацій.

Для зручності використання покажчик забезпечено довідковим апаратом – іменним покажчиком співавторів праць доцента М. Й. Заремського.

Всі бібліографічні описи виконано мовою оригіналу відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила. ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Слова та словосполучення скорочено відповідно до ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила».

Біобібліографічний покажчик буде цікавий здобувачам освіти, аспірантам, викладачам, науковим співробітникам, фахівцям в галузі філософії.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні читачі, у ваших руках нове видання з серії «Видатні імена та події Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка». За своєю значимістю це особливе видання.

Кожен біобібліографічний покажчик – завжди важлива подія в науковому житті нашого закладу вищої освіти. Покажчик праць ученого Мечислава Заремського – своєрідний підсумок його наукової, педагогічної та громадської діяльності як у стінах нашого педагогічного вишу, що за понад чотири десятиліття для нього став рідним, так і поза його межами.

Ніхто не пізнає дороги, не пройшовши нею. Тернисті шляхи науковця, що шукає, помиляється, перемагає і знаходить, не зрівняти ні з чим. Початок наукового шляху – лише погляд за сподіваний горизонт наукових здобутків. Далеко не кожному, хто спробував торувати свою стежку в нетрях науки, це вдавалося. Успішний початок не завжди винагороджується науковим результатом. Не кожному під силу здолати важку дорогу наукових пошуків. Проте є винятки, коли ця титанічна праця приносить свої плоди, «оплачується» статтями, великим авторитетом серед однодумців та опонентів у науковому світі.

Запропоноване вашій увазі наукове видання – не просто спроба створити черговий біобібліографічний покажчик праць авторитетного науковця, а перш за все, увіковічнити пам'ять померлого майже рік тому в червні 2022 року, Мечислава Йосиповича, посвідчити і зафіксувати його наукові здобутки та досягнення. Адже зроблене і досягнуте людиною не проходить без сліду. Безперечно його ґрунтовні напрацювання з дослідження філософської думки України загалом та Глухівського періоду в історії Гетьманщини (1708-1786 рр.), зокрема, вже стали надбанням вітчизняної науки та визнаються іноземними дослідниками філософії та історії. Також багаторічна праця Мечислава Йосиповича на освітянській ниві в стінах нашого «сивочолого красеня» Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, безперечно, проросли в душах тисяч вдячних студентів – здобувачів освіти, закарбувалися назавжди в їх пам'яті, а для більшості з них стали справжнім дороговказом у професійній діяльності вчителя та відповідальної і жертовної людини, яким, перш за все, і був учений М. Й. Заремський.

Структура покажчика передбачає наявність таких основних розділів:

1. Основні етапи життя та діяльності Мечислава Заремського.
2. Бібліографія наукових праць М. Й. Заремського.

3. Література про життя та діяльність М. Й. Заремського.

Звісно, пропонований покажчик не є повним та досконалим. І річ не лише в тому, що укладання бібліографічного чи біобібліографічного покажчика є дуже кропіткою і складною працею. Коли ми маємо справу з такою всебічною особистістю, як Мечислав Заремський – дослідником, педагогом, філософом, прекрасною людиною, охопити всі аспекти його багатогранної діяльності просто неможливо.

*Керівник видавничого проєкту:
Ректор Глухівського національного педагогічного університету імені
Олександра Довженка, доктор історичних наук, професор
Олександр Іванович Курок*

Кандидат філософських наук (2011), доцент (2015), завідувач кафедри суспільних наук (1990-1992), соціально-економічних дисциплін (1996-1998), соціальної роботи, соціально-економічних наук та філософії (філософії та політології) (2012-2015), історії, правознавства та методики навчання (2021), Відмінник освіти України» (2007).

ОСНОВНІ ЕТАПИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ДОЦЕНТА

М. Й. ЗАРЕМСЬКОГО

Народився Мечислав Йосипович Заремський 2 січня 1951 року в селищі Малий Правутин, Славутського району, Хмельницької області у вчительській родині.

Батько – Заремський Йосип Рафаїлович, вчитель біології, директор школи.

Мати – Заремська (Згржибловська) Христина Павлівна, вчитель-словесник, директор школи.

Дружина – Заремська (Пивоварова) Надія Іванівна, викладач Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, зараз – на заслуженому відпочинку.

Діти – Заремська Маріанна Мечиславівна, випускниця Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, вчитель української мови, літератури та зарубіжної літератури;

Заремська Іванна Мечиславівна, старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

ЖИТТЄПИС: крок за кроком

1958–1965 рр. – навчався у Малоправутинській середній школі, вісім класів якої закінчив на відмінно у 1965 році.

1965 рік – вступив до Хмельницького електромеханічного технікуму, який закінчив у 1969 році, отримавши кваліфікацію «Технік-технолог».

1969 рік – призначений старшим технологом на Томський електротехнічний завод, а потім – інженером на цьому ж заводі.

1969–1971 рр. – проходив службу в армії.

1972 – 1978 рр. навчання в Київському державному університеті імені Т.Г. Шевченка за спеціальністю «Філософія» (Диплом Г-II № 145166). Кваліфікація: «Філософ, викладач суспільних дисциплін і суспільствознавства».

Стаж педагогічної роботи у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації становить 44 роки.

Основні етапи педагогічної діяльності:

12.11.1978 р. – 27.10.1983 р. – асистент кафедри марксизму-ленінізму;

28.10.1983 р. – 03.09.1990 р. – старший викладач кафедри марксизму-ленінізму;

1987 р. – призначений заступником декана факультету підготовки учителів початкових класів;

1990 р. – кандидат у народні депутати Верховної Ради Української РСР.

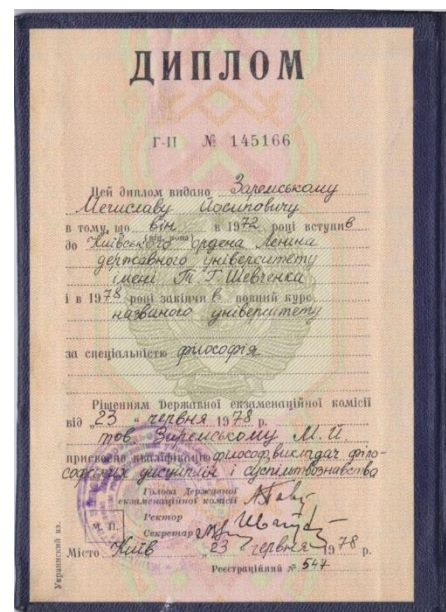
04.09.1990 р. – 30.09.1998 р. – старший викладач, в.о. завідувача кафедри марксизму-ленінізму (перейменована на кафедру суспільних наук);

01.10.1998 р. – 30.09.2001 р. – навчання в аспірантурі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, робота за сумісництвом на посаді старшого викладача кафедри суспільних наук;

01.10.2001 р. – 20.09.2007 р. – старший викладач кафедри суспільних наук;

21.09.2007 р. – 20.09.2010 р. – старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін;

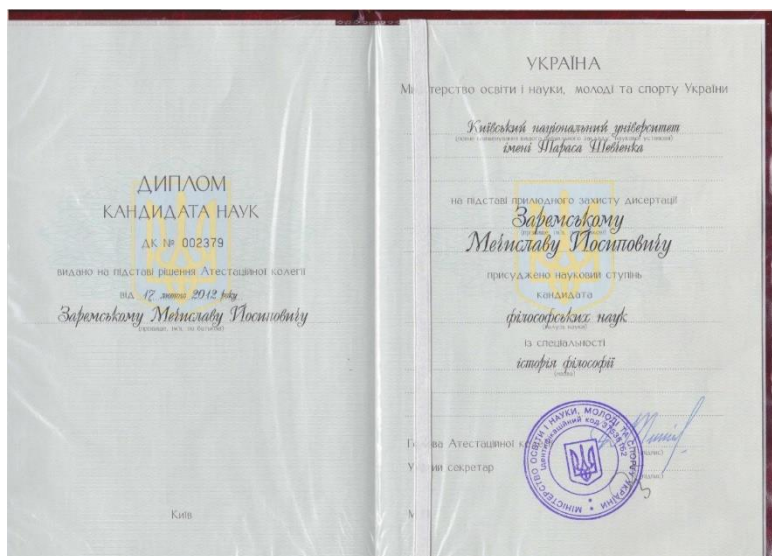
21.09.2010 р. – 28.06.2012 р. – старший викладач кафедри історії.

Кандидат філософських наук з 2011 року. Дисертацію захистив 19 грудня 2011 року в спеціалізованій вченій раді Д 26.001.27 Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ (Диплом кандидата наук ДК № 002379 за спеціальністю «Історія філософії»).

Захистив кандидатську дисертацію у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка на тему «Погляди Я.П. Козельського в контексті європейської та вітчизняної філософії» (спеціальність 09.00.05 – історія філософії). <https://docs.dtki.ua/download/pdf/1038.3659.1>

29.06.2012 р. – 23.01.2013 р. – завідувач кафедри філософії та політології;

01.05.2013 р. – 19.06.2014 р. – доцент кафедри соціальної роботи, соціально-економічних наук та філософії.

20.06.2014 р. – 01.05.2015 р. – доцент кафедри філософії.

У 2014 році залучався до участі у соціальному проєкті «Думка Глухівщини», створеного задля популяризації відомих людей та висвітлення ключових віх історичного поступу нашого краю; один із засновників правозахисної громадської організації «Наше місто».

01.05.2015 р. – доцент кафедри історії, правознавства та методики навчання.

Основні навчальні курси:

- «Філософія науки» для здобувачів освіти за ОНР «Доктор філософії».
- «Філософія та методологія науки» та «Філософія освіти» для студентів, які навчаються за ОС «Магістр».
- «Історія філософії» для студентів, які здобувають освіту за ОС «Бакалавр».
- Розробляв програми кандидатських іспитів із філософії для аспірантів, стажистів та здобувачів (у співавторстві з доктором філософських наук, професором, завідувачем кафедри історії філософії Київського національного університету імені Тараса Шевченка Ярошовцем В.І.).
- Екзаменатор комісії з прийому кандидатських екзаменів з філософії.
- Постійно здійснював рецензування авторефератів та рефератів здобувачів, які допущені до складання кандидатських іспитів з філософії.
- Здійснював керівництво проблемним гуртком «Українська філософсько-педагогічна думка XVIII – початку XX ст.».

Нагороджений численними відзнаками та грамотами, найбільш значущими серед яких є:

- 1997 рік – Почесна грамота Міністерства освіти України (№ 14942).
- 2004 рік – Грамота Глухівської міської ради.
- 2013 рік – Нагрудний знак «Відмінник освіти України».
- 2013 рік – Грамота Сумської обласної державної адміністрації.

Здійснював керівництво проблемним гуртком (проблемною групою) «Українська філософсько-педагогічна думка XVIII – поч. XX ст.». Студентами-учасниками проблемної групи підготовлено:

У 2014-2015 н.р. на звітній науково-практичній конференції студентів, магістрантів «Наука у молодіжному вимірі», 31 березня 2015 року підготував **14 доповідей** студентів

БІБЛІОГРАФІЯ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ДОЦЕНТА М. Й. ЗАРЕМСЬКОГО

Результати досліджень представлені більш ніж у **70 наукових статтях** та розвідках.

https://scholar.google.com.ua/citations?user=3_G0Ai0AAAAJ&hl
<http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0047312>

Дисертація:

Заремський, Мечислав Йосипович. Погляди Я. П. Козельського в контексті європейської та вітчизняної філософії [Текст] : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.05 / Заремський Мечислав Йосипович ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К., 2011. - 20 с.

Заремський М. Й. Погляди Я. П. Козельського в контексті європейської та вітчизняної філософії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.05 "Історія філософії" / Заремський Мечислав Йосипович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2011. — 20 с. — Бібліогр.: с. 16—18 (16 назв). — 100 пр

Навчально-методичні посібники:

«Філософія. Курс семінарських занять» (навчально-методичний посібник, 2000) **Світловський, Олексій Тимофійович.** Філософія. Курс семінарських занять (навчально- методичний посібник) [Текст] / О. Т. Світловський, М. Й. Заремський. - Глухів : [б.в.], 2000. - 76 с. - ISBN 966-7763-01-3

- Збірник тестових завдань з філософії : для студ. вищ. навч. закл. / [уклад.] Заремський Мечислав Йосипович ; Глухів. держ. пед. ун-т. — Глухів (Сум. обл.) : ГДПУ, 2008. — 74 с. ; 20 см. — Бібліогр.: с. 70—74. — 200 пр. — ISBN 966-376-039-7

- «Навчально-методичний посібник із курсу «Соціологія» (2010), **Заремський, Мечислав Йосипович.** Навчально-методичний посібник із курсу "Соціологія" [Текст] : для студ. ден. та заоч. форм навчання вищ. навч. закл. / Заремський М. Й. ; Глух. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка. - Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. - 60 с. - Бібліогр. в кінці тем.

- «Збірник тестових завдань з філософії для студентів вищих навчальних закладів» (2015) **Заремський, Мечислав Йосипович.** Збірник тестових завдань з філософії [Текст] : для студентів ВНЗ / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. - 2-ге вид., допов. - Глухів : РВВ Глухівського НПУ, 2015. - 70 с. - Бібліогр.: с. 66-70 .

- «Короткий словник філософських термінів українською та англійською мовами» (2019),

- Заремський М.Й., Заремська І.М. Короткий термінологічний словник із курсу «Філософія освіти»

українською та англійською мовами (для студентів, які навчаються за ОС «Магістр»). Глухів, ГНПУ ім. О. Довженка, 2021. 120 с.

• **ЗАРЕМСЬКИЙ. МЕЧИСЛАВ ЙОСИПОВИЧ.** ФІЛОСОФІЯ НАУКИ. Навчально-методичний посібник . Глухів, 2022.

Фахові публікації:

1. Заремський, М. (2006). *Актуальні проблеми розуму № 7 (2006) - Становлення категорії «культура» в філософській творчості Якова Козельського.* <https://journal.kdpu.edu.ua/apd/article/view/1563>

2. Заремський, М. (2006) *Ідеї гуманізму в творчості Якова Козельського* <https://journal.kdpu.edu.ua/apd/article/view/1570>

3. Заремський, М. (2010). *Вплив методології Християна Вольфа на формування філософської системи українського мислителя XVIII ст. Якова Козельського. Сіверщина в історії України.* Вип. 3. К. Глухів. С. 188-194. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/67803/44-Zaremskyi.pdf?sequence=1>

4. Заремський, М. (2011). *Ідеї лібералізму в соціально-політичній концепції українського просвітника XVIII ст. Я.П. Козельського. Сіверщина в історії України.* Вип. 4. К. Глухів. С. 223-227. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75622/55-Zaremskyi.pdf?sequence=1>

5. Заремський, М. (2012). *Питання війни і миру в творчості Я. Козельського. Сіверщина в історії України.* Вип. 5. К. Глухів. С. 212-216.

6. Заремський, М. (2012). *Філософсько-освітні інтенції Я. Козельського у контексті європейської та вітчизняної просвітницької думки. Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. Т. 20, вип. 22(2). С. 297-301.*

7. Заремський, М. (2013). *«Філософічні пропозиції» Я.П. Козельського як видатна пам'ятка епохи Просвітництва. Сіверщина в історії України* Вип. 6. К. Глухів. С. 286-292.

8. Заремський, М. (2013). *Погляди Я.П. Козельського на предмет філософії, її структуру та соціально-культурне призначення. Наукові записки. Серія "Філософія". Острог, 2013. Вип. 14. С.55-60.* https://eprints.oa.edu.ua/2416/1/Zaremsky_Filosof_Vyp_14.pdf **Заремський М. Погляди Я. П. Козельського на предмет філософії, її структуру та соціально-культурне призначення / М. Заремський // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Філософія. - 2013. - Вип. 14. - С. 55-59. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoafs_2013_14_13**

9. Заремський, М. (2014). *Деїстичні погляди Я.П. Козельського в контексті західноєвропейської та вітчизняної філософії. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія. Вип. № 8. Одеса. С. 41-45.*

10. Заремський, М. (2014). *Особливості розвитку української духовної культури у ХХ–ХХІ століттях: традиції й новації. Українська культурно-мистецька практика в історичній ретроспективі : матеріали X Всеукраїнської*

науково-практичної конференції: у 2-томах. Т.1. Вип. 20. Рівне. С. 88-95. **Заремський М. Й. Особливості розвитку української духовної культури в ХХ-ХХІ ст. : традиції і новації / М. Й. Заремський, Л. В. Колесникова // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. - 2014. - Вип. 20(2). - С. 75-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2014_20%282%29_21**

11. Заремський, М. (2014). Особливості розвитку української духовної культури у ХХ – ХХІ століттях: традиції й новації. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіст. ун-ту*. Т. 2. Вип. 20. Рівне. С. 75-79. **Заремський М. Й. Особливості розвитку української духовної культури в ХХ - ХХІ ст.: традиції і новації / М. Й. Заремський, Л. В. Колесникова // Укр. культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. пр.. - 2014. - Вип. 20, т. 2. - С. 75-79. - Бібліогр.: 14 назв. - укр.**

12. Заремський, М. (2017). Становлення категорії «культура»: вітчизняні пріоритети. *Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових статей*. Вип. 3. Серія «Історичні науки». Переяслав-Хмельницький. 152 с. С. 114-119.

13. Заремський, М. (2018). «Міркування двох індійців...» Якова Козельського: гносеологічні ідеї в контексті Просвітництва» *Сіверщина в історії України*. Наукове видання. Глухів-Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПШК. Вип. 11. С 165-170.

14. Заремський, М. (2019). Вплив концепції Е. Шефтсбері на формування моральної філософії Я. Козельського. *Сіверщина в історії України*. Наукове видання. Глухів-Київ : Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПШК. Вип. 12. С. 185-190.

15. Заремський, М. (2020). Нарис «Філософія у чехів» Густава Заби: сучасне прочитання. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*, Т. 12, Вип. 1(25) С. 38-47. Режим доступу: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP/issue/view/33>

16. Заремський, М. (2021). Історико-педагогічний аналіз проблем підготовки педагога в інтенціях Я. М. Колубовського. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Вип. 2(46). 227-237.

Статті, індексовані у наукометричних базах:

1. Заремський, М. (2015). Микола Гоголь: штрихи до філософського портрета на фоні Канта. *Zbiór raportów naukowych. „Współczesna nauka. Nowy wygląd*. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

2. Заремський, М. (2017). Досвід роботи психологічної лабораторії В. Вундта в рецепціях Я. Колубовського. *Історичні студії суспільного прогресу: електронний науковий журнал*. Гол. редкол. Курок О.І. Випуск V. Глухів. <http://issp.gnpu.edu.ua/sites/default/files/doc/013zar05.pdf>.
<http://issp.gnpu.edu.ua/sites/default/files/doc/013zar05.pdf>.

3. Заремський, М. (2018). Нарис історії польської філософії М. Масоніуса: сучасне прочитання. *Історичні студії суспільного прогресу: електронний науковий журнал*. Гол. редкол. Курок О.І. Випуск VI. Глухів. Режим доступу: <http://issp.gnpu.edu.ua/sites/default/files/doc/zaremskyu.pdf>

4. Заремський, М. (2019). Яків Колубовський і часопис «Вопросы философии и психологии»: початок співробітництва. Історичні студії суспільного прогресу: електронний науковий журнал. Гол. редкол. Курок О.І. Випуск VII. Глухів. С. 90-101. http://issp.gnpu.edu.ua/sites/default/files/doc/zaremskyu_m._y._yakiv_kolubovskyy_i_chasopys.pdf.

5. Заремський, М. (2019). Соціально-політичні погляди Я.П. Козельського у контексті західноєвропейської та вітчизняної соціологічної думки. Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал. Випуск 24. Одеса. С. 46-55. <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/16377/%D0%9C.%20%D0%99.%20%D0%97%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%202019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

6. Заремський, М. (2020). Яків Колубовський як керівник опікунства у справах сліпих. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика» Вип. 30. Том 4. 326 с. С. 16-21. http://www.apfn-journal.in.ua/archive/30_2020/part_4/5.pdf

Фахові видання

1. Заремський М.Й. (2001). До питання про погляди Якова Козельського у контексті української філософії XVIII ст. *Вісник «Філософія. Політологія»*. Випуск 34. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». С. 20-24. **Фахове видання.**

2. Заремський, М.Й. (2005). Становлення категорії «культура» в філософській творчості Якова Козельського. *Актуальні проблеми духовності*. Зб. наукових праць. Вип. 6. Кривий Ріг, КДПУ. С. 81-88. **Фахове видання.**

3. Заремський, М.Й. (2006). Гносеологія Я.П. Козельського у контексті західноєвропейської філософської думки XVIII ст. *Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка*. № 81-83: Філософія. Політологія. С. 28-31. **Фахове видання.**

4. Заремський, М.Й. (2006). Основні віхи творчої біографії українського мислителя XVIII ст. Якова Павловича Козельського: «Глухівський період». *Історико-культурні надбання Сіверщини у контексті історії України : Матеріали п'ятої науково-практичної конференції*. Глухів: РВВ ГДПУ. С. 105-108. **Фахове видання.**

5. Заремський, М.Й. (2006). Ідеї гуманізму в творчості Якова Козельського. *Актуальні проблеми духовності*. Зб. наукових праць. Вип. 7. Кривий Ріг, КДПУ. С. 81-89. **Фахове видання.**

6. Заремський, М.Й. (2008). Погляди Я. П. Козельського на форми державного правління. *Сіверщина в історії України* : Зб. наукових праць (Матеріали сьомої науково-практичної конференції, 23–24 жовтня 2008 року). Суми.: Видавничий будинок «Еллада». С. 121-125. **Фахове видання.**

7. Заремський, М.Й. (2009). Перекладацька діяльність Якова Козельського – видатного представника українського просвітництва XVIII століття. *Сіверщина в історії України*. С.А. Слесарев (гол. ред. кол.), В.І. Белашов, С.П. Жукова та ін. Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК. К.-Глухів, 2009. Вип. 2. *Матеріали Восьмої науково-практичної конференції «Сіверщина в історії України»* (м. Глухів, 15–16 жовтня 2009 року). С. 115–120. **Фахове видання.**

8. Заремський, М.Й. (2010). Вплив методології Християна Вольфа на формування філософської системи українського мислителя XVIII ст. Якова Козельського. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. С.А. Слесарев (голова), О.М. Титова, С.І. Білокінь, Л.О. Гріффен та ін. Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК. Вип. 3. К. – Глухів. С. 188-194. **Фахове видання.**

9. Заремський, М.Й. (2011). Ідеї лібералізму в соціально-політичній концепції українського просвітника XVIII ст. Я.П. Козельського. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. С.А. Слесарев (голова), О.М. Титова, С.І. Білокінь, Л.О. Гріффен та ін. Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК. Вип. 4. К. – Глухів. С. 223-227. **Фахове видання.**

10. Заремський М.Й., Заремська І.М. Становлення категорії «культура»: вітчизняні пріоритети // Соціум. Документ. Комунікація: збірник наукових статей. Вип. 3. Серія «Історичні науки» / [ред. колегія: Коцур В.П. (голов. ред.) та ін.]. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – 152 с. – С. 114-119. – **фахове видання** (0.25 д.а.)

Тези та виступи на конференціях

1. Заремський М. Й. Я. П. Козельський в контексті становлення філософської думки в Україні *Історико-культурна спадщина Глухівщини. Матеріали міжвузівської науково практичної конференції, присвяченої 1000-літтю м. Глухова.* (27 - 28 жовтня 1992 р.). / Ред. кол. : Белашов В. І. (голова), Гурець М. П., Заїка В. В. та ін.; Глухівський державний педагогічний університет імені С. М. Сергєєва-Ценського. Глухів : Кролевецька райдрукарня, 1992. С. 93 - 95.

2. Заремський, М.Й., Валієва, Р.М. (1984). Формування політичних потреб як важливе завдання комуністичного виховання молоді. *Тези доповідей міжвузівської науково-практичної конференції «Потреби та спосіб життя розвинутого соціалізму»* (22 березня 1984 р.). Гомель. С.61-63

3. Заремський, М.Й. (1984). Методологічна основа вирішення актуальних проблем формування нової людини. *Тези науково-практичної конференції,*

присвяченій 110- річчю Глухівського пединституту (24-26 жовтня 1984 р.). – Глухів. С. 41- 43.

4. Заремський, М.Й. (1985). Використання кодоскопа як ефективного засобу контролю та закріплення знань студентів з філософії. *Тези науково-практичної конференції «Методологічні проблеми комуністичного виховання студентів в технічному вузі»* (30-31 травня 1985 р.). Гомель. С. 96-99.

5. Заремський, М.Й. (1985). Семінар-прес-конференція як одна із форм інтелектуального розвитку студентів. *Тези науково-практичної конференції «Методологічні проблеми комуністичного виховання студентів в технічному вузі»* (30-31 травня 1985 року). Гомель. С. 114-117.

6. Заремський, М.Й. (1985). Загальноінститутський похід-зліт як ефективний засіб інтернаціонально-патріотичного виховання студентської молоді. *Тези науково-практичної конференції, присвяченій 40-річчю Перемоги*. Глухів. С. 29-32.

7. Заремський, М.Й. (1987). Вплив перемоги Великого Жовтня на спосіб життя і духовні потреби сільської молоді. *Тези обласної науково-практичної конференції «Великий Жовтень і прогрес людства»*. Суми. 204 с. С. 47-50.

8. Заремський, М.Й. (1987). Використання проблемного методу на семінарі-прес-конференції. *Тези республіканської науково-практичної конференції з проблем профорієнтації на вчительську професію*. Полтава. – С. 173–175.

9. Заремський, М.Й. (1988). Комплексний характер дослідження проблем людини в ранніх творах Карла Маркса. *Тези обласної науково-практичної конференції «Марксизм і сучасність»*. Глухів. С. 17–20.

10. Заремський, М.Й. (1989). Про критерії підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах. *Тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченій 115-річчю Глухівського пединституту «Проблеми перебудови вищої педагогічної освіти»* (27-28 жовтня 1989 року). Глухів. С. 8–10.

11. Заремський, М.Й. (1991). Деякі питання патріотичного та інтернаціонального виховання студентів у курсі філософії. *Тези доповідей міжвузівської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми інтернаціонального і патріотичного виховання» : у 2 частинах. – Ч. 1. – (27–28 лютого 1991 року)*. Глухів, 1991. С. 26-29.

12. Заремський, М.Й., Заремська, Н.І. (1991). Принцип класовості і моральна культура. *Тези доповідей міжвузівської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми інтернаціонального і патріотичного виховання»: у 2 частинах. – Ч. 1. (27–28 лютого 1991 року)*. Глухів. С. 79–82.

13. Заремський, М.Й. (1992). Я.П. Козельський у контексті становлення філософської думки в Україні. *Матеріали міжвузівської конференції, присвяченій 1000-річчю м. Глухова, «Історико-культурна спадщина Глухівщини»* (27-28 жовтня 1992 р.). Глухів. С. 92-95.

14. Заремський, М.Й. (1993). Евристична роль і значення спецкурсу «Історія філософської думки в Україні» у формуванні цілісного розуміння загальнокультурного процесу. *Матеріали науково-практичної конференції*

«Використання народознавчого, краєзнавчого матеріалу в навчально-виховному процесі». Глухів. С. 137-140.

15. Заремський, М.Й. (1994). До питання про становлення політичної структури українського суспільства: спроба прогностичного аналізу. *Українська політологія: проблеми і перспективи*. Київ.: Знання. С. 88-95.

16. Заремський, М.Й. (1994). Деякі теоретико-методологічні підходи до розвитку екологічних знань. Екологія і освіта: Проблеми теорії і практики. *Тези доповідей і повідомлень учасників міжнародної науково-практичної конференції 20-21 квітня 1994 р.* Т. II. Умань. С. 99-101.

17. Заремський, М.Й., Заремська, Н.І. (1994). Народна педагогіка – джерело творчості Б. Грінченка. Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні : *Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 120-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100-річчю з Дня народження його випускника О. Довженка*. Ч. 1. Глухів. С. 52-55.

18. Заремський М. Священна іскра високої педагогічної духовності. Репортаж про відзначення 120-річчя від дня заснування Глухівського педінституту. *Народна трибуна*. 1994. № 84 (10876). 29 жовтня. С. 2.

19. Заремський М. Яків Колубовський: повернене ім'я ректора. *Глухівщина*. 1999. № 80 (808). 23 жовтня. С. 2.

20. Заремський, М.Й. (1994). Б. Грінченко і М. Драгоманов: два погляди на одну проблему. Історія і сучасність педагогічної освіти в Україні : *Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 123-літтю Глухівського педагогічного інституту і 100-річчю з Дня народження його випускника О. Довженка*. Ч. 1. Глухів. С. 55-58.

21. Заремський, М.Й. (1995). Ціннісний аспект екологічної освіти. *Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми екологічної освіти та виховання учнівської молоді»*. Глухів. С. 10-13.

22. Заремський, М.Й. (1996). До питання про сутність та механізм формування феномену духовної культури. *Тези доповідей науково-практичної конференції «Здобутки і перспективи початкової школи»*. – Глухів. С. 10–15.

23. Заремський, М.Й. (1997). Стан справ та проблеми викладання дисциплін соціально-економічного циклу в Глухівському педінституті. *Матеріали Всеукраїнської наради завідувачів кафедр соціально-гуманітарних дисциплін «Соціально-гуманітарна освіта України та шляхи її розбудови» : у 2 частинах*. Ч.1. Київ: Генеза. С. 27-31.

24. Заремський М.Й., Чирва В.Ф. (2001). Погляди Якова Козельського у контексті філософської думки в Україні XVIII ст. *Глухів і Глухівщина в історії українського національного відродження (Творча спадщина родини Марковичів)*: [матеріали наукової конференції 28 - 29 травня 1998 р. м. Глухів] / За загальною редакцією Ю. С. Шемшученка; Упорядники: В. І. Акуленко, Н. В. Артикуч. Київ : Ін Юре, 1999. С. 34 - 46.

25. Заремський, М.Й. (1999). Погляди Я.П. Козельського у контексті філософської думки в Україні XVIII ст. *Глухів і Глухівщина в історії українського національного відродження (Творча спадщина родини Марковичів)*: [матеріали наукової конференції 28-29 травня 1998 р. м. Глухів] /

За загальною редакцією Ю. С. Шемшученка; Упорядники: В. І. Акуленко, Н.В. Артикуч. Київ : Ін Юре, 1999. С. 70 – 82.

26. Заремський, М.Й., Чирва В.Ф. (1999). Погляди Якова Козельського і французьке Просвітництво XVIII століття. *Матеріали науково-практичної конференції на тему «Розвиток освіти і культури України в XVIII – XIX ст.»* (22 – 23 листопада 1999 року). Глухів. С. 51– 56.

27. Заремський, М.Й. (1999). Ранній період формування філософської системи Якова Козельського. *Матеріали науково-практичної конференції на тему «Розвиток освіти і культури України в XVIII-XIXст.»* (22 – 23 листопада 1999 року). Глухів. С. 91– 95.

28. Заремський, М.Й. (1999). Яків Колубовський: фрагменти біографії. *Матеріали науково-практичної конференції на тему «Розвиток освіти і культури України в XVIII – XIX ст.»* (22 - 23 листопада 1999 року). Глухів. С. 128 - 132.

29. Заремський, М.Й. (1999). Яків Колубовський: фрагменти біографії. *Освітнянські обрії*. 1999. Жовтень. С. 3.

30. Заремський, М.Й. (2001). Історіософія Я. М. Колубовського та її вплив на дослідження філософського процесу в Росії. *Матеріали 4-ї Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції*. Ч. 1. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка. С. 63 - 72.

31. Заремський Мечислав Йосипович. Філософія виховання особистості в контексті сучасних проблем розвитку українського суспільства. Всеукраїнської онлайн конференції «Нові підходи до навчання суспільних дисциплін в закладах загальної середньої освіти: перспективи та виклики» 23 листопада 2021 року. https://www.cuspu.edu.ua/images/files-2021/11/progr_23.11.2021.pdf

32. Заремський М. Й. Яків Колубовський: фрагменти біографії // *Матеріали науково-практичної конференції на тему «Розвиток освіти і культури України в XVII – XIX ст.»*. 22 – 23 листопада 1999 року. – Глухів: РВВ ГДПІ, 1999. – С. 51 – 53.

33. Заремський М. Й. Історіографія Я. М. Колубовського та її вплив на розвиток філософського процесу в Росії // *Матеріали четвертої Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції [14-15 грудня 2001 р.] / Загальна редакція Галина Корогод, кандидат історичних наук, доцент (загальна редакція); Сумський державний педагогічний університеті ім. А. С. Макаренка, Сумська обласна спілка краєзнавців, Сумська обласна організація Українського товариства пам'яток історії та культури, Сумська обласна асоціація краєзнавців, Сумський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів. Суми, 2001. – С. 63 – 67.*

34. Заремський, М.Й. (2009). Формування філософської системи українського просвітителя XVIII ст. Я.П. Козельського. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Вісник науковця – 2009»* (2 квітня 2009 року). Миколаїв. С. 270–277.

35. Заремський, М.Й. (2009). Етико-гуманістична концепція та педагогічні погляди українського філософа-просвітника Я. П. Козельського. *Православна Україна: історія, сучасність, перспективи. Матеріали*

Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 1020-літтю Хрещення Русі. Суми: Еллада. С. 195-204.

36. Заремський, М.Й. (2011). Морально-правові аспекти філософської творчості Я.П. Козельського – вітчизняного просвітника XVIII ст. *Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи. Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції.* (20 травня 2011 р.). Суми.: Вид-во СумДУ. С. 40–44.

37. Заремський М.Й., Заремська І.М. Освіта і цінності // Глухівські наукові читання – 2016. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук / Матеріали VI Міжнародної інтернет-конференції молодих учених і студентів 27 – 29 вересня 2016 року. – Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка. – 2016. – С. 60-63. (0,25 д.а.).

38. Заремський, М.Й. (2005). Загальноуніверситетський похід-зліт як дієва форма патріотичного виховання студентської молоді. Партизанський рух і Сумщина: *Матеріали до вивчення партизанського і підпільного рухів на Сумщині і Глухівщині у роки Великої Вітчизняної війни (1941- 1943 рр.)* В.І. Белашов (голова ред. кол.). Глухів : РВВ ГДПУ. С. 42–44.

39. Заремський М.Й. Передумови формування нової філософії освіти / Матеріали II Всеукраїнських читань пам'яті Григорія Волинки. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова (25-26 квітня 2017 р.), 0, 25 д.а.

40. Zarems'ka Ivanna, Zarems'kyi Mechislav Background of a new philosophy of education development // Всеукраїнські науково-педагогічні читання іноземними мовами "The 21 st Challenges in Education and Science" - Суми, 2017. – С. 133-135. (Обсяг – 0,2 д.а.).

Участь у конференціях, семінарах, круглих столах:

1. Глухівські наукові читання – 2016. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук. VI Міжнародна інтернет-конференція молодих учених і студентів (м. Глухів, 27-29 вересня 2016 р.).

2. Всеукраїнська науково-практична конференція «Формування соціокультурної компетентності вчителя : зміст, традиції, інновації» (м. Глухів, 29-30 вересня 2016 р.)

3. Всеукраїнська науково-теоретична конференція VIII Довженківські читання «Олександр Довженко і українська культура: історія, традиції, сучасність», (м. Глухів, 27-28 жовтня 2016 р.)

4. Звітна науково-практична конференція викладачів та аспірантів “Інтеграція науки і освіти: компетентнісний підхід” (м. Глухів, 27-28 лютого 2017 р.).

5. II Всеукраїнські читання пам'яті Григорія Волинки (м. Київ, НПУ імені М.П. Драгоманова, 25-26 квітня 2017 р.).

6. V Всеукраїнські науково-педагогічні читання іноземними мовами "The 21 st Challenges in Education and Science" (27 квітня 2017 р.).

7. Круглий стіл «Українське суспільство в історичному вимірі: минуле та сучасність» (25 травня 2017 року, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»).

8. Всеукраїнська науково-практична конференція «Академічна культура дослідника в освітньому просторі» (18 травня 2017 року, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка).

1) Заремський М.Й. Висвітлення та інтерпретація філософських ідей діячів європейського Просвітництва у творчості Я.П. Козельського // «Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у ХХІ ст.» : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 6-7 червня 2014 р.). – К.: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2014. – 144 с. – С. 70-73.

2) Заремський М.Й. Питання класифікації наук у філософській творчості Якова Козельського // «Суспільні науки: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі» : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 20-21 червня 2014 р.). Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2014. 136 с. С. 53-57.

3) Заремський М.Й. Деїстичні погляди Я.П. Козельського в контексті західноєвропейської та вітчизняної філософії // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія. – Одеса, 2014. – 178 с. – С. 55-60. – **Фахове видання.**

4) Заремський М.Й. Особливості розвитку української духовної культури у ХХ-ХХІ століттях: традиції й новації // М.Й. Заремський, Л.В. Колесникова «Українська культурно-мистецька практика в історичній ретроспективі» : Матеріали Х Всеукраїнської науково-практичної конференції. Вип. 20. : у 2-томах. - Рівне: РВВ РДГУ, 2014. – Т.1. – 102 с. – С. 88-95. – **Фахове видання.**

5) Заремський М.Й. Питання класифікації наук у філософській системі Якова Козельського: європейський контекст // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Суспільні науки: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 20-21 червня 2014 року). – Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2014. – 136 с. – С.53-57 – 0,25д.а.

6) Заремський М.Й. Микола Гоголь: штрихи до філософського портрета на фоні Канта // Zbiór raportów naukowych. Z 40 Zbiór raportów naukowych. „Współczesna nauka.Nowy wygląd„. (30.01.2015 - 31.01.2015) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - 124 str. ISBN: 978-83-64652-81-3 (t.6). – S.114-122. – **РИНЦ.**

Взяв участь у таких наукових конференціях:

I. Міжнародні:

1.Заремський М.Й, Висвітлення та інтерпретація філософських ідей діячів європейського Просвітництва у творчості Я.П. Козельського // «Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у ХХІ ст.»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 6-7 червня 2014 року). – Київ: ГО «Київська наукова суспільнознавча організація», 2014. – 144с. – С.70.73, 0,25д.а.

2.Заремський М.Й. Питання класифікації наук у філософській системі Якова Козельського: європейський контекст // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Суспільні науки: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 20-21 червня 2014 року). – Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства», 2014. – 136 с. – С.53-57 – 0,25д.а.

3.Заремський М.Й. Філософсько-методологічні засади формування медійної культури школяра // Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Використання медіа-технологій у підготовці вчителів: європейський та вітчизняний досвід», 25 лютого 2015 року. м. Глухів.

4.Заремський М.Й. Микола Гоголь: штрихи до філософського портрета на фоні Канта // Современная наука. Новый взгляд. (30.01.2015-31.01.2015) Вроцлав, 2015. Часть 6. - Zbiór raportów naukowych. Z 40 Zbiór raportów naukowych. „Współczesna nauka.Nowy wygląd.,, (30.01.2015 - 31.01.2015) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - 124 str. ISBN: 978-83-64652-81-3 (t.6). – S.114-122 (0,75 д.а.)

II. Всеукраїнські:

1. Заремський М.Й. Становлення нового образу світу й людини в реаліях воєнного та пост воєнного стану // Партизанський рух у роки Великої Вітчизняної Війни 1941-1945 року, присвяченої 70-річчю звільнення України від німецьких окупантів та 120-літтю з дня народження організатора партизанського руху Д. Коротченка. Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції, 01 жовтня 2014 року

2. Заремський М.Й. Особливості розвитку української духовної культури у ХХ-ХХІ століттях: традиції й новації / М.Й. Заремський, Л.В. Колесникова // Матеріали Х Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українська культурно-мистецька практика в історичній ретроспективі». – Рівне, 2014. – 0,5 д.а.

3. Заремський М.Й. Моральні засади патріотизму : філософський аспект / М.Й. Заремський // Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Громадянське і військово-патріотичне виховання молоді», присвяченої 27-й річниці заснування молодіжного військово-патріотичного клубу «Мужність», 22 лютого 2014 року. – Глухів, 2014, 0,25д.а.

III. Внутрівузівські:

1. Заремський М.Й. Сучасний адогматизм, його тенденції та форми. // Матеріали звітної науково-практичної конференції викладачів та аспірантів «Традиції та інноватика у підготовці педагогічних кадрів», 20-21 лютого 2014 року.

2. Заремський М.Й. Рефлексія над Cogito у філософській творчості Миколи Руденка // Матеріали науково-практичної конференції студентів і молодих науковців «Людина, яка змінює мислення нашої епохи: Микола Руденко, син України з Луганщини», 20 листопада 2014 року.

3. Заремський М.Й. Філософські аспекти світоглядних розбіжностей у моделях соціального діалогу в сучасній Україні // «Становлення нової моделі соціального діалогу в сучасній Україні: філософсько-політологічний аналіз» м. Глухів, 21.11.2014 р.

4. Заремський М.Й. Філософія Гоголя і Канта: контамінація ірраціонального і раціонального // Звітна науково-практична конференція викладачів та аспірантів «Модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців: компетентнісно зорієнтований підхід», м. Глухів, 18-19 лютого 2015 року.

ЛІТЕРАТУРА ПРО ЖИТТЯ, НАУКОВУ ТА ГРОМАДСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ М. Й. ЗАРЕМСЬКОГО

Відійшов у вічність викладач Глухівського національного педуніверситету. *Глухів.info*. URL: <https://hlukhiv.info/vidijshov-u-vichnist-vykladach-gluhivskogo-natsionalnogo-peduniversytetu/> (дата звернення: 23.03.2023 р.)

На Сумщині сьогодні відійшов у вічність викладач. *Всі Суми*. URL: <http://www.vsisumy.com/news/osvita/na-sumshchini-sogodni-vidiyshov> (дата звернення: 23.03.2023 р.)

На 72-у році життя помер МЕЧИСЛАВ ЙОСИПОВИЧ ЗАРЕМСЬКИЙ. *Кур'єр + ТРК «Глухів»* : обласна інформаційна газета. URL: <https://kourier.in.ua/6857-na-72-u-roc-zhittya-pomer-mechislav-yosipovich-zaremskiy.html> (дата звернення: 23.03.2023 р.)

А народ залишається... Кандидат у народні депутати Української РСР по виборчому округу № 334 Мечислав Йосипович Заремський. *Народна трибуна*. 1990. № 32 (10241). 24 лютого. С. 1.

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ЕСЕ

НАДІЯ ЗАРЕМСЬКА, місто Глухів

У роботі зі студентами Мечислав Йосипович Заремський часто використовував написання есе з тієї чи тієї проблеми, формулюючи тему у формі проблемного чи риторичного питання. «Написання есе, – зазначав він, – допомагає «прощупати» студента, тобто розкрити спосіб його філософування, логіку викладу думок, глибину засвоєння матеріалу, висловлення власної точки зору на основі не лише вивченого, а й індивідуального досвіду».

Такий вибір форми контролю знань цілком зрозумілий, зважаючи на саму суть терміну, адже з французької «essai» значить «спроба», «нарис», тобто його створення передбачає індивідуальну спробу філософування, чому й учив М.Й. Заремський: він прагнув розвинути у студентів здатність мислити вільно, не шаблонно, експлікувати мисленнєву парадигму кожної особистості.

Появу цього літературного жанру пов'язують з ім'ям французького письменника М. де Монтеня, який у книзі з однойменною назвою, «Essais», зазначав: «Я вільно викладаю свою думку про всі предмети, навіть ті, що виходять за межі мого розуміння і кругозору. Висловлюю її не задля того, щоб дати поняття про речі, а для того, щоб дати поняття про мої переконання». Саме такої точки зору й дотримувався філософ у своїй викладацькій діяльності.

І справді, проблемне питання – тема есе – спонукала студентів до вільного міркування, вимагала не простого опису фактів чи узагальнення прочитаного і сказаного, а пошуку відповіді на питання: чому щось відбувається і як це відбувається, тобто причин і механізмів кожної окремої проблеми.

Надихаючись переконаннями чоловіка, будучи вірним супутником і співбесідником Мечислава Йосиповича, його дружина, Заремська Надія Іванівна, вирішила викласти деякі думки стосовно ключових питань екзистенційного дискурсу у формі есе.

СПОВІДЬ ПЕРЕД ТОБОЮ

*То все разом, а ти – окремо
І сьогодні, і завтра, й навік.
(Л. Костенко).*

«Перш ніж щось писати подивись, який прекрасний чистий листок паперу» (Японське прислів'я). Перш ніж розпочати писати це есе, я довго думала над змістом цього прислів'я.

Ти дуже любив використовувати філософське есе як тематичну перевірку знань, бо в них можна побачити «малюнок» кожного студента, переведення реєстру ментального у текстуальний. Вживання слів і речень завжди відбувається у певному практичному контексті, який визначається як «мовна гра». Коли ми читаємо, то «розплутуємо думки автора», знайомимося із ним.

Спогади – це те, що зберігається у нашій пам'яті; це те, що залишається зі мною, залишається попри все... Вони подорожують у нашій свідомості і переносять нас у минуле. Незабутні спогади – це ті моменти, які розповідають

нашу історію. Із чого розпочати нашу історію? Мабуть, із того моменту, коли ти, Мечиславе, з'явився у моєму житті. Зустрілися наші Долі і на 43 роки стали єдиним цілим...

Був початок листопада 1978 року. Осінь тоді була дуже зимною, а до нас, студентів 2-го курсу педагогічного факультету Глухівського педінституту, прислали молодого викладача філософії КДУ імені Тараса Шевченка. Та чи нам, 18-19-літнім дівчаткам, потрібна була тоді філософія? Чи розуміли ми її? Та й учили ми тоді стільки всього зайвого, що сучасним студентам навіть не зрозуміти, про що я розповідаю: «Історія КПСС», «Науковий комунізм», «Атеїзм»... філософія була тоді не такою цікавою. Вона поділялась на «Історичний матеріалізм» та «Діалектичний матеріалізм». Це лише у 1999 році професор Лой із КДУ зробив усе для того, щоб філософія стала класичною європейською дисципліною. Над цим питанням працювало багато філософів, але то було пізніше. Ми ж повертаємось до 1978 року.

Із курсу лекцій із філософії, прочитаних філософом А. Хмарою, я запам'ятала лише одну істину про «матеріальну мадам Кувіклі, до якої можна доторкнутись і побачити». І лише із приходом тебе до нас я почала розуміти філософську проблематику. Це було непросто. Враховуючи те, що не було комп'ютерів, інтернету, Вікіпедії, не можна було «загуглити» чи знайти в гаджеті якусь інформацію. Були лише читальні зали, радянські книжки і філософ, до якого ми ходили на пари. У мене й зараз немає відповіді на питання, що ж спонукало до цього? Чи твій непересічний розум й ерудиція, чи цікаві розповіді, чи захопленість філософією, чи симпатія до тебе – як чоловіка. Ти, мабуть, не задумувався над такими питаннями. Колись, значно пізніше, читаючи одну із філософських книг, знайшла там маленький віршик, де ти шукав відповідь, що важливіше для тебе – кохання чи філософія?

Кохання... так, воно Є! Я це знаю точно. Одного разу, на перших заняттях, дівчата запитали тебе про кохання, і, як справжній філософ, ти довго й аргументовано, іноді навіть переконливо, пересипаючи свої доводи цитатами Сократа, переконував нас, що його немає. Та чи міг хто нас тоді переконати, адже ми вірили у велике і чисте, і на все життя; чекали того єдиного, свого, неповторного; вірили у це. Та згодом та ж сама студентка запитала: «Мечиславе Йосиповичу, що скажете зараз? Кохання є, а чи його немає?» В аудиторії запанувала тиша. Ці декілька секунд мені здалися годиною. «Маю визнати, що воно є!» – сказав ти і посміхнувся. Аудиторія швидко пожвавішала, почала щось обговорювати і коментувати, але я вже того не чула, бо у скронях пульсувала єдина фраза: «Воно (кохання) Є!». Тоді я зрозуміла, що у цьому світі все відбувається не випадково. Ми із тобою повинні були зустрітись. Ті почуття мали бути хоча б для того, щоб ти визнав, що кохання існує, що воно щось більше за нас, що ми не завжди можемо цілком керувати своїми почуттями. Скоріше, вони керують нами, а ми просто стаємо учасниками якогось чарівного дійства, що не залежить від нас.

Тоді ми були молодими, щасливими, закоханими... Мабуть, і справді, шлюби укладаються на небі, бо хто може пояснити той феномен, що ти наснився мені за три місяці до нашої першої зустрічі? Що ж таке сон?

Психологи пояснюють це як «гру» нашої уяви, фантазії, роботи мозку. Під час сну не вся кора загальмована – деякі ділянки її залишаються збудженими і створюють певні відчуття у вигляді сновидінь. Можна це прийняти, але як? Як могла я тебе побачити у сновидіннях, коли ми ніколи не зустрічались? Ти – із Хмельниччини, а я – із Сумщини; ти служив в армії в Ангарську, Іркутської області, а я тоді навіть не знала, де знаходиться ця територія; тобі було 18 років, ти приймав армійську присягу, а мені – 10 років, я вчилася у школі; ти здобував освіту в Києві, а я там ніколи не була... Але сон був кольоровим і дуже цікавим. Ти був поряд, твої очі, твоя усмішка, твої ніжні дотики... чомусь нічого не говорив, тільки дивився і тримав за руку. Навіть одяг на тобі був таким, в якому прийшов на перше заняття. І ніхто так і не зміг пояснити мені цей феномен.

Я усвідомлюю, що в мозку є механізми-реакції на прекрасне; змінюється сіра речовина, товщина кори, організація в ній нейронних шляхів, – усе це складна когнітивна діяльність. Що робить наш мозок? – він «імпровізує». У ньому сто мільярдів нейронів, що мають багато зв'язків (трильйони!), а отже, у кожного своя неповторна нейронна сітка... Але як ти міг «потрапити» у мій сон? – це залишилося таємницею...

ФІЛОСОФІЯ

Філософія – це не професія, це – доля. Вона – найкраще, що створило людство. Є люди-філософи, а є професіонали – кандидати, доктори наук, але не філософи. Ти був щасливчиком, бо поєднав у собі обидві іпостасі. З чого ж усе розпочалось? Ти дуже любив читати і читав багато, розмірковував і осмислював прочитане. Коли тебе призвали до армії, з 2-го листопада 1969 року по 2 грудня 1971 року, можливостей читати книжки майже не було. У військовій частині було обмаль книжок, але серед них – книга під назвою «Аристотель».

Ти завжди говорив, що читання розвиває мислення, допомагає «розплутувати» думки автора. Звичайно, що ту книгу, крім тебе, ніхто не читав, а ти зробив це декілька разів. І, при поверненні додому, командир подарував її тобі. Можливо, саме із неї розпочалось захоплення філософією. Може, та книжечка відіграла у твоїй долі величезну роль, бо саме після армії, у 1972 році, ти вступив до КДУ імені Тараса Шевченка на філософський факультет. Що то було? – випадковість чи усвідомлений вибір – знаєш тільки ти!

Пам'ятаю, як, отримавши на парі оцінку з філософії, я вирішила проігнорувати підготовку до наступного заняття і не вчити тему. Мені навіть і на думку не спадало, що ти «посмієш» мене викликати на наступному семінарському, бо хто ж так робить? Якій логіці піддається це твоє рішення? Філософії зовсім не було в моїх планах, а ти був. Розпочалася пара і... з твоїх вуст прозвучало моє прізвище. Будучи дуже кмітливою студенткою, швидко зорієнтувалася в критичній ситуації і, маючи гарний зір, трішки самовпевнено, прочитала відповідь із підручника, який лежав на першій парті. Одногрупниці дуже уважно слухали мою відповідь. Лише ти, я і моя сусідка по парті розуміли всю критичність моменту. Тут, в абсолютній тиші, прозвучав твій вердикт: «Сідайте, Надежда, Вам сьогодні двійка. Прийдете перескладати тему». Аудиторія захвилювалася, збентежилася, не розуміючи, «за що» така оцінка:

«Вона ж як гарно розкрила питання?». Я мовчала, а ти пильно дивився мені у вічі. Лише ти і я знали, «за що»? було дуже соромно... Я не могла підняти очей і подивитися на тебе. Сучасні студенти, мабуть, і не зрозуміють мене і «докори» моє совісті...

І ось настав день перескладання. Визубрила всю тему, дуже хвилювалася, сором ще десь жеврів у глибині душі, мучив мене і не давав спокою. Чекала черги, аж поки зайшла в аудиторію, а коли почала розповідати, побачила посмішку на твоєму обличчі, і лише тоді на душі стало тепло і спокійно.

Ми говорили про філософію, життя, інтереси, уподобання, плани. Ти дуже цікаво розповідав і, як завжди, жестами доповнював свою розповідь. У якусь мить рукою зачепив мої довгі коси (а волосся в мене було дуже красиве – коси, купані в любистку!), час ніби зупинився... ми мовчали і дивились один на одного. Потім ти взяв моє волосся і ніжно поклав на плече. Це була лише мить, але така приємна, така незабутня, така хвилююча. Це та мить, яка залишається на все життя. Від спогадів про неї й досі частіше б'ється серце. Мабуть, саме тоді я зрозуміла, що ти МІЙ! Бо той дотик перевернув у мені все, все моє єство. Я й досі відчуваю його. Відчуваю не тілом, а душею. Я й зараз пам'ятаю той твій погляд, який сягає найсокровенніших глибин душі...

ПОЛІТИКА СТАЛА СУПЕРМАРКЕТОМ

Ти був упевнений, що філософію варто починати вчити у старших класах школи, бо вона є великою школою запитань і здивувань, сприяє розвиткові цілісного погляду на світ, вчить аналізувати та розвивати критичне мислення. Філософія дає можливість не тільки опрацьовувати інформацію, а й мислити. Схоласти говорили, що мислити – це значить розпізнавати, мислення «перетворює різноманіття даних» у єдність знань. Сократ ставив питання: «Чим ми мислимо – кров'ю, повітрям чи вогнем»? Але мисленню, як і будь-якому виду діяльності, потрібно вчитися; його не можна відокремлювати від дій, а особливу цінність зараз становить критичне мислення. Критичне мислення – це система суджень, яка дає змогу аналізувати інформацію таким чином, щоб на її підставі ухвалити раціональні рішення. Глобально ж – це здатність відрізнити брехню від істини, що надзвичайно важливо в так звану «епоху постправди», в яку ми зараз живемо. Рецепти Сенеки, Єпітекта та Марка Аврелія зараз надто затребувані на Заході, а головний меседж римських філософів такий: культивуйте стабільний психічний стан, який стоїки асоціювали з раціональністю та чеснотами, і буде вам щастя. Емоції – це психічні стани, які відображають ставлення людини до навколишнього світу, до інших людей, до самої себе. Зараз базовими відмінностями є не істина і брехня, не добро і зло, а «резонує воно» чи «ображає» (викликає біль, образу, ненависть). Коли тебе переповнюють позитивні емоції, це одне, а коли негативні – все значно гірше.

Емоції і почуття – ти був дуже емоційним; іноді вони «зашкалювали»; твій польський гонор завдавав нам багато клопоту, але, маючи гарне критичне мислення, ти вмів справлятися із цим; умів приборкати свої емоції. Зазначу, що критичним мисленням, за даними досліджень, володіє лише 25 % населення будь-якої країни, а 75% сприймають інформацію, подану через певні

медіаканали (дослідження Ліпмана). Новини й істини – не одне й те ж саме, тому їх слід розрізняти. Між «картинкою» новин і реальністю існує «екран», який називається політикою, медійною інсценізацією. Відтак більшість людей реагують не на реальність, а на поведінку оточуючих, а тому зараз так дуже важко доносити істину до людей.

Пишу ці роздуми, адже політика не пройшла повз тебе. Іноді вона тебе захоплювала, а часом ти ставав і зовсім аполітичним. Мабуть, далися взнаки вибори 1990 року до Верховної Ради України, коли в суспільстві панувало піднесення, багато людей вірили у зміни на краще, і ти теж повірив. Ще існувала комуністична партія і Сумський її обком, були партійні «боси» і, як завжди, не обходилося без «договорняків». Тоді було чотири кандидати у депутати: Грабін Володимир Володимирович, Заремський Мечислав Йосипович, Смик Василь Михайлович, Суворов Володимир Дмитрович. До другого туру вийшло двоє – ти і другий секретар Сумського обкому партії і, незважаючи на те, що ти набрав більше голосів за комуніста, зрозуміло, хто переміг у цьому «політичному пасьянсі». У твою ж перемогу вірило багато людей, вони допомагали тобі з агітацією, сподівались, що справедливість нарешті отримає втілення. Які були надії на краще майбуття... Пам'ятаю і приїзд секретаря обкому «на розмову», і його «порада» зняти свою кандидатуру, бо за будь-яких обставин буде зроблено так, що переможе він, і почуту ненароком розмову третього секретаря міському партії Тетяни Журби із тодішнім ректором інституту Л. Гнатюком, коли йому було запропоновано «зробити вибори на користь Грабіна» в обмін на «підвищення» – переїзд і праця в Сумах і отримання там житла. Зрозуміло, що це був прямий і відвертий підкуп посадової особи, але, на жаль, він згодився на це, отримавши усі запропоновані зиски. Це було твоїм і моїм першим розчаруванням у брудній політичній боротьбі. Фальсифікація, залякування, бруд, нечесність, лицемірство, брехня... Я іноді себе запитую, а чи були в Глухівському окрузі колись чесні вибори?

Останньою краплею, яка перепошнила чашу твого політичного терпіння стала знову ж таки брудна кампанія прихильників «руського мира» із дискредитації мера Мішеля Терещенка агентурною сіткою відомого донедавна ще народного депутата України. Ти і мене відмовляв, адже чітко усвідомлював нищість і підлість тієї влади і тих депутатів, деякі з яких і до цього часу відчують себе «королями моменту».

Я іноді замислююся, як Гетьманська столиця, край, який ти так любив, хоч і народився в іншому куточку України, який асоціював із Батьківщиною, розробляв краєзнавчий курс «Глухівщинознавство», аби молоде покоління не втрачало своєї причетності до багатовікової історії славетного міста, перетворився у вотчину проросійського агента; як навіть депутати, які позиціонували себе як «демократичні сили», стали на підтанцьовку «хазяїнові»?

Мабуть, правий був Платон, коли говорив, що державою мають керувати філософи, тому й такими популярними у західному світі є філософсько-політичні наративи. Ми завжди робили вибір на краще, і він збігався. Так було й на виборах 2019 року. Політика – це не шоу, не кіно і не супермаркет, а

складне і заплутане мистецтво вести справи, яке потребує надзвичайної підготовки й ерудованості, широкого світогляду й стійких переконань, обізнаності в усіх сферах життя народу, на чолі якого ти стаєш.

Політика – це місце, де озвучуються ідеї й ухвалюються рішення, обговорюються стратегії групами еліт та інтелектуалів. Чи спостерігаємо щось подібне зараз? Ні. Запит на особистість і людяність пішов у небуття: «Ми живемо у час, але не з часом».

Пам'ятаю кинуту ненароком фразу: «Я є Президент, але хочу залишитися людиною». Красива фраза, але говорити і бути – не одне й те ж саме. Чекали «вітру змін» на краще, але... Сподіваюсь, що все ж президентом стане філософ, або людина з розвинутим критичним мисленням, яка знає, що таке пайдея, але це вже буде без тебе... А я надіюсь, що дочекаюсь, бо я ще живу, мій любий...

ДЕ СІМ – ЩАСТЯ ВСІМ»

«Дім завжди тебе зігриває, і перебувати в ньому серед рідних, «цілющих» людей – невимовне щастя. Це твоя територія – і все. Без слів».

Ми розпочали історію нашої СІМ'ї 26 червня 1980 року. Був сонячний літній теплий день... Здавалося, що щастя оселилося у нас. Ті обіцянки, каблучки, поцілунки вже одружених людей, весільне вбрання, тости і розуміння того, що МИ – РАЗОМ! Ми трималися за руки і усміхалися, дивилися один на одного і здавалося, що так буде завжди! Та через 42 роки я зрозуміла, що насправді означають ті слова, що «завжди разом і в горі, і в радості, доки ВОНА не розлучить нас...». Розлучила... 10 червня 2022 року...

Говорять, що кохання усе може, але тут воно безсиле. Навіть воно не може зупинити, відстрочити чи скасувати ту страшну мить... Яка ж тонка межа між світами, який страшний і невідворотний той перехід у Вічність; як тяжко сприймати те, що твоя кохана людина зараз розмовляє, щось планує, думає, посміхається, торкається тебе, і ось мить... і її вже немає... НЕМАЄ...

Усвідомлення того, що вже НІКОЛИ НЕ БУДЕ ТАК, ЯК БУЛО, обпікає мою душу і серце. Розумом все сприймаю – невідворотність того, що сталося, – але душею і серцем – не можу! Біль... Біль... Біль... Він заповнює кожен клітиночку і кожен атом моєї душі і мого тіла. «Я живу, бо ще мені живеться». Таке відчуття, що хтось проник всередину мене, дістав душу, закрив і сказав: «Живи», але як? – не сказав... мій коханий, мій єдиний, мій любий, ти завжди знав, як мене розрадити, як заспокоїти, як вселити в мені впевненість у тому, що МИ ЗМОЖЕМО з цим упоратися! Я клала голову тобі на плече, а ти обіймав мене. Здавалося, що, крім нас, нічого не існувало – так було спокійно і затишно. Ти мовчиш, а де, у кого мені тепер шукати відповідей і підтримки? Хто тепер обійме мене, поцілує і скаже: «Все буде добре»? Немає відповідей на ці питання, бо немає тебе. Ця проклята повномасштабна війна з росією, мабуть, теж зробила свою «темну справу»: ти дуже хвилювався за дітей і онуків; розумів прекрасно, що це не на день і не на місяці. Та ще ж наша старша донечка, Маріанна, сьогодні проживає там разом із родиною, а скільки разів під час відпусток ми говорили їм повертатися на Батьківщину, ніби передчуваючи біду, але сталося, як сталося, що вже тепер говорити.

Ніби щось відчуваючи, ти занадто часто запитував мене, коли приїде Іванка з онуком. Наша меншенька доця. Добре, що вони змогли приїхати на останнє твоє День народження. Ти тоді був такий ЩАСЛИВИЙ! Говорив, що це – найкращий подарунок для тебе; ми всі разом раділи їхньому приїздові – ще не було війни, ще всі були живі.

Сьогодні 8 лютого 2023 року. Вісім місяців, як ТЕБЕ немає поряд; вісім місяців болю, сліз і розпачу... маю тільки пам'ять про тебе, мій любий, та спогади. На вулиці лютий мороз і сонце. Ти б прийшов із роботи, і ми б пішли пройтися містом, як то було завжди, ти б розповідав щось цікаве, згадував якісь життєві моменти, а головне – БУВ БИ ПОРЯД!!! Був БИ... все розумію. Все сприймаю. Реальність – вона така іноді жорстока, а я продовжую чекати і надіятись на чудо. Мабуть, недаремно батьки назвали мене Надією, або, як ти любив говорити, «Надежда».